

Abdullâh Sirâcuddîn el-Hüseynî (1342–20 Zilhicce 1422/ 1924–4 Mart 2002)

Klâsik ulemânın son örneklerinden birisi olan Suriye'nin önde gelen âlimlerinden Abdullâh Sirâcuddîn ilme ve irfâna hizmetle geçen yetmiş sekiz yıllık bereketli bir ömrün sonunda, geçirmiş olduğu fituk ameliyatının ardından nekâhet döneminden kurtulamayarak 20 Zilhicce 1422/4 Mart 2002 tarihinde Pazartesi günü yatsı namazı ezanları okunmakta iken Haleb'te vefat etti. Görgü şahitlerinin ifade ettiğine göre, bir milyona yakın kişinin katılımıyla kılınan cenaze namazının ardından toprağa verildi. Haleb dışında İslâm ülkelerinin muhtelif yerlerinde olduğu gibi, Haremeyn-i Şerîfeyn'de de kendisi için gıyâbî cenaze namazı kılındı.

Abdullah Sirâcuddîn'in soyu Hz. Hüseyin vasıtasıyla Peygamber Efendimiz ile birleşir. Sirâcuddîn ailesi Haleb'e yaklaşık seksen kilometre mesafede mukim olan en-Na'im kabilesine mensuptur. Abdullah b. Muhammed Necîb b. Muhammed Sirâcuddîn el-Hüseynî el-Halebî ilim ve gönül ehli bir âilede dünyaya gelmiş bir kimse idi. Küçük yaştan itibaren babasının yanından hiç ayrılmaz, ulemâ sohbetlerine sürekli katılır, hadis derslerinde hazır bulunur, onların hayır duasını alırdı. Câmi'ü Süleymân el-Eyyûbî'deki mahalle mektebinde başladığı ilk eğitiminin yanında manevî ve zâhirî ilimleri de 'Muhyissünne' lakabıyla tanınan babası Muhammed Necîb Sirâcuddîn'in (ö. 1373/1952) gözetiminde aldı. İlk eğitimde okuma-yazma öğrenerek, hesap, imlâ, sarf-nahiv gibi öncelikli ilimleri okudu. Bunun ardından dört yıl süreyle Muhammed İsbîr idaresindeki Medresetü'l-Câmi'i's-Sultâniyye'ye devam etti. Burada da yukarıda adı geçen ilimlerdeki birikimini arttırdı.

Bir yandan okula devam ederken diğer yandan da babası Muhammed Necîb'in teşviki ile on bir yaşında başladığı hâfızlık çalışmalarını on üç yaşında tamamladı. Burada devam ettiği ilk okul Medresetü's-Şerîyyeti'l-Hüsreviyye idi. Akranları arasında çok erken bir dönemde temâyüz etti. Haleb bölgesinin

muhaddis ve tarihçisi olarak bilinen buradaki hocası Şeyh Muhammed Râgıb et-Tabbâh, ilimdeki, özellikle de hadis ilimlerindeki sıra dışı başarısı dolayısıyla kendisiyle iftihar ederdi. Hâfızlık çalışmaları sırasında geliştirdiği ezber alışkanlığı sayesinde hadis eğitimi ve hadis ezberleme konusunda da önemli bir mesafe katetti, çok sayıda hadis ezberledi. Damadı, Suriyeli meşhur muhaddis Nûreddîn 'Itr onun ezberinde olan hadislerin seksen bini bulduğunu kaydeder. Ezberlediği hadisler arasında İbn Deyba' eş-Şeybânî'nin *Teysîrû'l-vusûl ilâ ehâdisi'r-rasûl* adlı eserde geçen hadisler de vardır. Bunların yanında müsnedlerdeki hadisler ile tefsirlerdeki merfû ve mevkûf rivayetleri de ezberlemişti. Bu sebeple Nûreddîn 'Itr kendisini klâsik anlamda 'hâfız' diye nitelendirmişti. Bu sebeple Nûreddîn 'Itr kendisini klâsik anlamda 'hâfız' diye nitelendirmişti (Sahfahât, s. 28). Önceleri çok yoğun bir dinî müfredata sahip bulunan Medresetü's-Şerîyyeti'l-Hüsreviyye'nin müfredatının Vizâratü'l-Ma'ârif'in kararı ile değiştirilip, dinî içerikli derslerin miktarının azaltılarak program gereği altıncı sınıftan dördüncü sınıfa düşürülmeleri kararlaştırılınca, diploma almaktan vazgeçip, mezuniyetine iki ay kala babasının önderliğinde şer'î ilimlere daha fazla ağırlık vermeye karar verdi. Bu sebeple, Medresetü's-Şerîyyeti'l-Hüsreviyye'nin son sınıfındayken buradan ayrıldı. Babası ve ilk hocası Muhammed Necîb'in de aralarında bulunduğu bazı bölge ulemâsı, müfredatın Batılılaşma lehinde değiştirilmesine şiddetle karşı çıktı. Medresede hoca olarak bulunan ve o zaman değişime sıcak bakan pek çok kişi de sonradan bu değişimin İslâmî ilimlerin tedrisâtında gerilemeye sebep olacağını anlayıp pişmanlıklarını dile getirdiler. Abdullâh Sirâcuddîn Hüsreviyye'den ayrıldıktan sonra babasının Câmi'ü Şa'bâniyye'deki odasına yerleşti ve orada büyük eserlerin mütalâasına ve ezberlemesine başladı. Yirmi yaşına geldiğinde babasının yerine imamlık edip hutbe okumaya başladı. Kalabalık bir cemaat, kendisini dinlemek üzere camiye gelirdi.

İlim ile bu derece yoğun olduğu bir dönemde, babasının arkadaşlarından olan Muhammed Tatarî'nin kerîmesi Fâtıma hanım ile on dokuz yaşında babası tarafından evlendirildi. Muhammed Necîb, Ahmed, Sâlih, İbrâhim, İmâdüddîn isimli beş erkek; dört de kız çocuğu dünyaya geldi. İlk çocuğu olan kerîmesini hocamız Nûreddîn 'Itr'la evlendirdi. 1946/1367 yılında yirmi üç yaşında iken, üçüncü haccını yapmakta olan babasıyla birlikte ilk haccını yaptı. Hac dönüşünden itibaren babasının yorgun düştüğü zamanlarda onun yerine ders halkalarında dersler vermeye başladı. Babasının dersleri sırasında ve münâkaşalar esnasında, babasına hadisleri hatırlatma vazifesi de görüyordu. Babası doksan dört yaşına geldiğinde, onu kendisinin dersleri için vekil tayin etti. Abdullah Sirâcuddîn ikinci haccını ise 1953/1374 tarihinde babasının vefatından sonra annesi ile birlikte yaptı. 1966/1386 yılında eşi ile birlikte üçüncü haccını yaptı.

Kendisinden ders okuduğu Medresetü's-Şerîyyeti'l-Hüsreviyye'nin meşhur hocalarından Muhammed Râgıb et-Tabbâh ve Muhammed Es'ad Abacı'den

hadis ve usûl ilmini, fakîh ve usûl âlimi Muhammed İbrâhim es-Selkîni'den fıkıh ilmini öğrendi. Bu üçü aynı zamanda Nûruddîn İtr'in da hocalarından idi. Bunların yanında İsâ el-Beyânûnî, Ömer Mes'ûd el-Harîrî, Feyzullâh el-Eyyûbî ve Ahmed eş-Şemmâ' gibi dönemin önde gelen hocalarından dersler okudu. Tecvîd ilmini Mısırlı meşhur hâfız ve kurâ Abdülvehhâb el-Mısrî'den öğrendi. Medrese dışında ise, sonraları Haleb müftüsü de olan Ahmed el-Kürdî'den, İbrâhim es-Selkîni'den, Muhammed Sa'îd el-İdlibî'den ilim aldı. Yine Medresetü's-Şerîyyeti'l-Hüsreviyye'de talebeliği sırasında daha ikinci sınıfta iken İbn Mâlik'in *Elfiyye'sini* ezberledi. Fıkıhtan *ed-Dürerü'l-hukkâm Şerhu Gureri'l-ahkâm*'ı Mustafa ez-Zerkâ'dan okudu. Fıkıhta, Hanefî mezhebine mensup idi. Klâsik Hanefî literatürünü okuyarak ikmâl-i dürûs eyledi. Usûl-i fıkıh ise Muhammed es-Selkîni'den okudu. Ancak kendisi üzerinde en etkili olan hoca babası Muhammed Necîb Sirâcuddîn'dir. Abdullâh Sirâcuddîn, hocalarından bir kısmıyla aynı hocalardan ders alıp, onlarla birlikte ders müzakere etmesine rağmen, hocalarına karşı son derece saygılı ve edepli davranırdı.

Muâsırı olduğu Abdülfettâh Ebû Gudde ile Medresetü's-Şerîyyeti'l-Hüsreviyye'den itibaren arkadaş idiler ve babasının ilimdeki şöhreti dolayısıyla yaşı küçük olmasına rağmen onunla arkadaşlık ederdi. Dönemin âlimleriyle görüşmek ve ilmi alışverişte bulunmak üzere Mekke, Medîne yanında Dimaşk, Humus, Hama, Bağdat, Kudüs gibi şehirlere sık sık seyahatler düzenledi. Daha sonraları da bu bölgelerdeki ulemâ ile ilişkilerini sürdürdü. Abdullâh Sirâcuddîn, bu ve benzeri dostluklar ve ilmi ilişkiler sayesinde aklı ilimler, şer'î ilimler ve dil bilimlerinde önemli merhaleler katetti. Tevhid, fıkıh, usûl, tefsir, hadis ve tasavvuf ilimlerinde ulaştığı nokta dikkate alınarak kendisine 'Şeyhülislâm' lakabı verildi. Derslerinde hukuk ve tasavvuf konularına ağırlık verir, gönülden hissettiği Peygamber sevgisini talebelerine de aktarmayı en önemli hedefi olarak görürdü. Tasavvuf ehlinin anlayışlarıyla ulemâ görüşlerini birlikte ele alır, ikisini telif etmeye gayret gösterirdi. Abdullâh Sirâcuddîn'in önem verdiği bir diğer husus da İslâm'a yönelik eleştirileri cevaplandırmaktı. Müslüman bir kimsenin fikrî farklılığı dolayısıyla tekfir edilmesi de onun şiddetle karşı çıktığı bir durumdu.

Abdullâh Sirâcuddîn talebe yetiştirmek ve kitap telif etmek gibi faaliyetlerin yanında medrese kurmakla da meşgul olmuştur. 1958 yılından itibaren diğer medreseler gibi tamamen kapanmış bulunan el-Medresetü's-Şerîyye'nin (Medresetü's-Şa'bâniyye) tamir ve yenilenmesinde amele gibi çalışmış, açılmasını sağladığı gibi korunması için de kol-kanat germiştir. Meşhur fakih Muhammed Fevzi Feyzullâh kendisine, burada hadis ilimleri ve ıstılahlarına dair dersler vermesi için ısrar ettiğinde, aynı zamanda camilerde umuma açık dersleri devam ettirmekteydi. Câmî'u'l-Hamavî'deki dersleri vâkıfın şartına uygun olarak, fecirden itibaren güneşin doğuşuna kadar devam ederdi ve

haftanın dört günü bu dersleri devamlı olarak sürdürmüştü. Talebe yetiştirmeye büyük önem verirdi. Kur'an hâfızı olma konusundaki himmetlerin eksildiğini fark edince bu konudaki eksikliği telafi etmek üzere Dârü'l-huffâz adıyla bir okul açıp, bir bina tahsis ederek ve talebelere önemli yardımlar tahsis ederek hâfız yetiştirmeye itina gösterdi. Bunun yanında faydası sürekli devam edecek olan birer Cem'iyetü't-Ta'îmi's-Şer'î, Medresetü't-Ta'îmi's-Şer'î ve Dârü'l-hadis kurarak faaliyetlerini her alanı içerecek şekilde genişletti. Abdullâh Sirâcuddîn'in en önde gelen talebesi, damadı ve kız kardeşinin oğlu, hocamız Nûreddîn İtr'dır. Önde gelen talebelerinden birisi de Abdullah Necîb Sâlim'dir. Mecdî Mekkî ve Muhammed Avvâme de talebeleri arasındadır. Ancak bunların dışında yaşayan pek çok meşhur hadisçinin yetişmesine katkısı olmuştur. Talebe yetiştirmeye verdiği büyük önem dolayısıyla, Kurban bayramının ilk üç günü ve Ramazan bayramının ilk günü dışında derslerini hiç aksatmadan devam ettirdiği söylenmektedir.

Ulemâ meclislerinde, nefsâniyet girip karşılıklı eleştiriler başlayınca veya gıyâbında bu tür eleştiriler gündeme getirilmeye başlanınca o meclisi terk er ve tartışma bitene kadar bir daha oraya dönmezdi. Tanıyanlarca, güzel ahlâk ve faziletler konusunda bir numûne olduğu, özellikle ilim ehli ailelere mensup ihtiyaç sahibi kimselere yardım etmeyi çok sevdiği ifade edilmiştir. Abdullâh Sirâcuddîn ömrünün sonlarına doğru, gönülündeki peygamber sevgisinin de galebe çalmasıyla, Medîne'ye mücâvir oldu. Bu safhada insanlardan uzaklaştı ve telif hayatına hız verdi, kitaplarının büyük kısmını bu sırada yazdı. Yirmi beşe yakın eser telif etmiş olup, eserleri şemâil-siyer ve fezâilü'n-Nebi, akâid, tefsir, hadis, davet, seyr-ü sülûk, nefis terbiyesi ve ezkâra dair çalışmalardan müteşekkildir.

Seyyidünâ Muhammedün Rasûlüllâh şemâilühü'l-hamîdiyye ve hisâlühü'l-mecîdiyye (Haleb: Mektebetü Dâri'l-Fellâh 1410/1990), *es-Salâtü 'ale'n-nebiyy, Şehâdetü en-lâ ilâhe illa'llâh ve enne Muhammeden Rasûlüllâh* gibi çalışmaları kendisinin Peygamber aşkını ortaya koyan müstakil çalışmalarıydı. Gönülündeki peygamber sevgisi dolayısıyla, insanların da kendisine büyük bir sevgi ve hayırlılığı vardı. Cenaze namazına katılan insanların yarısına yakının yirmi beş yaşın altında olan ve kendisine hiçbir zaman talebelik etmemiş, derslerini dinleme fırsatı bulamamış kişilerden olmasının da bu muhabbet dolayısıyla olduğu kaydedilir.

Büyük ölçüde halka yönelik eserler kaleme almasına rağmen ilmi bir üslup kullanmaktan geri kalmamış, ayrıca fikirlerini anlaşılır bir dille ifade ederek, özellikle ilim ehli kişilerin yazdıklarından istifade etmesinin de yolunu açık tutmuştur.

Merhûm Abdullâh Sirâcuddîn'in yazdığı eserleri arasında *Şerhu Mazûmeti'l-Beykûniyye* (1372), *Tefsîrû sûreti'l-Fâtîha*, *Tefsîrû sûreti'l-Hucurât*, *Tefsîrû sûreti'l-İnsân*, *Tefsîrû sûreti Kâf*, *Tefsîrû sûreti'l-kevser ve'l-muavvezateyn*, *Havle*

tefsîrû sûreti İkra' bi'smi rabbike'l-lezî halak, Tefsîru sûreti'l-İhlâs, el-İmânü bi-'avâlimi'l-âhire (1370, genişletilmiş baskı 1397, 1419/1999), *el-İmânü bi'l-melâike* (1392), *Tilâvetü'l-Kur'âni'l-mecîd fedâilühâ âdâbuhâ hasâisuhâ* (1385, genişletilmiş baskı 1401), *et-Tekarrub ila'llâh* (Haleb 1408, 2. baskı 1418/1997) gibi eserleri bulunmaktadır. Bunların dışında *Menâsikü'l-hac ve-yelihâ ahkâmü ziyâreti'n-Nebiy ve âdâbihâ, es-salâtü fi'l-İslâm, Menkıbetün li'l-allâme eş-Şeyh Abdi'l-kerim er-Rifâ'i, Beşâret, Hedyü'l-Kur'âni'l-Kerim ilâ ma'rifeti'l-avâlim ve't-tefekkür fi'l-ekvân, Su'ûdü'l-akvâl ve raf'i'l-a'mâl ile'l-kebiri'l-müte'âl, ed-Du'âu fedâilühâ âdâbühâ mâ verade fi'l-münâsebât ve muhtelifü'l-evkât* (Haleb 1416/1995), *el-Hedyü'n-Nebevî ve'l-irşâdü'l-Muhammediyye ilâ mekârimi'l-ahlâk ve mehâsini'l-âdâbi's-seniyye* (Haleb 1419/1999), *Ed'iyetü's-sabâh ve'l-mesâ' adlı çalışmaları da yayımlanmıştır. el-İmâm el-allâme ve'l-ârifü's-şehîr eş-Şeyh Muhammed Necîb Sirâcüddîn ve Şerhu esmâillâhi'l-hüsnâ* adlı eserleri ise onun son eserleridir.

Medîne ulemâsı tarafından, şer'î ilimlerin imâmı ve asrın en büyük velîsi olarak nitelendirilen Abdullah Sirâcüddîn'in vefatının ardından Hâlid Hasan Hallâk, Şihâbüddîn Ahmed Farfûr, Hâlid ez-Zeyyâd, Enes İbrâhim ed-Düğaym gibi Arap şairler de mersiyeler yazmışlardır.¹

Doç. Dr. İbrahim HATİBOĞLU
UÜ İlahiyat Fak., Nilüfer/BURSA

¹ Nûreddîn 'Itr, *Safahât min hayâti'l-imâm Şeyhi'l-İslâm eş-Şeyh Abdillâh Sirâciddîn el-Hüseynî*, Dimaşk: Dâriü'r-Ru'ye 1423/2002, 275 s.; Abdullâh Necîb Sâlim, "Tercemetü'l-İmâm es-Seyyid Abdullâh Sirâcüddîn Rahimehullâhi Teâlâ", *Mecelletü'l-Mücteme'i'l-Kuveytiyye*, 9-15 Muharrem 1423/23-29 Mart 2002, sayı 1493; Yûsuf el-Karadâvî, "Kelimetü 'azâin li-Şeyh Abdillâh Sirâciddîn", *el-Cezîre*, 17 Mart 2002 (www.aljazeera.net); <http://www.wvww.net/modules.php?name=Sections&op=listarticles&secid=17>; <http://www.wvww.net/modules.php?name=Sections&op=viewarticle&artid=74>; <http://www.islamophile.org/spip/article930.html>; "Shaikh 'Abd Allâh Sirâj Ad-Dîn", 8 Nisan 2004.